

Deventer verhaal eind jaren '60

Dolle Mina acties en het Vrouwencafé Deventer.

(Door Allard van Lenthe, 2023)

De feministische golf van de eindjaren '60 doet ook Deventer aan. En hoe!

In september 1969 begint een vrouwengroep in het buurthuis De Kart uut Keizerslanen de eerste crèche van het land.

Aan het eind van dat jaar houden 20 jonge vrouwen drie maanden lang Dolle Mina-acties in de binnenstad, beginnen Rooie Vrouwen PvdA een Vrouwencafé en trekt het Deventer Vrouwencafé lene Mut het land door.

Het Vrouwencafé is een onderdeel van het culturele jongerencentrum De Zambar op de hoek van de Brink en de Menstraat. Ik ben er de projectleider, ik ben de beheerder van het Vrouwencafé waar ik als man niet naar binnen mag.

De eerste crèche.

De Deventer nieuwbouwwijk Keizerslanden heeft in 1969 een buurthuis met de naam De Kart uut. Het buurthuis is een houten gebouw aan de Van Blankenheimplein en biedt naast cursusgroepen, clubs en disco's koffie-uurtjes voor vrouwen.

De koffie-uurtjes worden bezocht door alleenstaande vrouwen met jonge kinderen.

De vrouwen hebben het moeilijk: ze hebben hun mannen de deur uitgezet of ze zijn door hun mannen in de steek gelaten, hoe dan ook, ze staan er alleen voor.

Er wordt gehuild en gerookt! Het staat er af en toe blauw van de rook.

Ze lossen hun grootste probleem (de combinatie van kostwinnerschap en ouderschap) op door in De Kart uut een crèche te beginnen.

Binnen no time lopen er elke morgen 12 tot 15 peuters en kleuters rond.

Mijn buurvrouw Ellen op de flat in Keizerslanden is erg geholpen met de crèche in De Kart uut.

Zij heeft een eigen kledingzaak en een kledinglijn in de binnenstad, ze heeft een zoontje van twee, maar geen man. Een man kan ze er niet bij gebruiken, zeker niet die sadist waar ze een relatie mee heeft gehad.

'Gewoon een andere man proberen!' zeg ik. 'Er zal toch wel een goede tussen zitten.'

Dolle Mina acties.

Het buurthuis De Kart uut heeft een stagiaire van de Sociale Academie Amsterdam. Zij heet Emilie Gomperts en zij richt samen met Sonja Kreijenbroek de actiegroep Dolle Mina's Deventer op.

Op zaterdag 24 januari 1970 houdt de groep haar eerste actie.

Het is een protest tegen het gebrek aan openbare damestoiletten en vindt plaats op het stadsplein De Brink.

Er scharrelen vrouwen in lange rokken rond. Hun haren zijn in de war, ze zitten onder het bloed en ze zijn aan armen en benen geboeid. Ze rammelen met kettingen, jeremiëren en dragen een bord met de tekst 'De slaaf der eeuwen' bij zich. Ze trekken ouderwetse onderbroeken uit, hurken en plassen; er komen stroompjes urine onder hun rokken vandaan. Dan gooien ze spiritus over de onderbroeken, steken die in brand en verlaten één voor één het toneel richting de Grote Overstraat.

De Dolle Mina's bijten 3 maand van zich af. Je komt ze op de gekste plaatsen tegen en ze hebben steeds iets nieuws.

In een café's vertellen ze elkaar schuine moppen waar ze hard om moeten lachen, heel gênant. Bij de toegang tot bouwplaatsen fluiten ze bouwvakkers na. Ze zetten een docente van de Pedagogische Academie voor schut, omdat zij rolbevestigend les geeft. Voor het gerechtsgebouw in Zutphen maken ze ophef bij de behandeling van een verkrachtingszaak. In de Schouwburg vallen ze Freek de Jonge aan, omdat hij in zijn show zegt: 'Geef je een vrouw de touwtjes in handen, weet ze niet wat ze er mee aan moet!' Tegen Jan Wolkers zeggen de Mina's dat zijn boeken seksistisch zijn. Wanneer Wolkers reageert met de opmerking dat het in de Bijbel nog veel erger is, zeggen ze: 'Ja, ja, daar hebben we nu al eeuwen lang last van!'

Landelijk maken de feministes Hedy d'Ancona en Anja Meulenbelt furore. Het belangrijkste strijdpunt van de Dolle Mina's is het legaliseren van abortus en de verstrekking van condooms en de pil. Op 14 maart 1970 eisen ze op een congres van gynaecologen in Utrecht het recht op abortus met de leus 'Baas in eigen buik!' Die tekst schrijven ze met een zwarte viltstift op hun blote buiken. Legalisering van abortus is 10 jaar een politiek strijdpunt, vooral tussen de PvdA met de Rode Vrouwen (voor) en de KVP met de RK Priesters (tegen). Pas in 1981 gaat de eerste Nederlandse abortuskliniek in Bloemenhove open.

De blote vrouw met de koe in de wei.

De feministische golf van de eindjaren '60 is verwant met de vredesbeweging. Oplands' Volkskrantcartoon met een parmantige Hollandse vrouw, die de kernwapens de wereld uit schopt, wordt door de Dolle Mina's volop gekopieerd en verspreid. Ik ben lid van de PSP, ik ga in de zomer 1970 met het Deventer PSP-raadslid Kees Noordewier naar de landelijke PSP-bijeenkomsten. De Tweede Kamerverkiezingen 1971 staan voor de deur en het ontwerp van het verkiezingsaffiche (een naakte vrouw bij een koe in de wei met de tekst 'Ontwapenend') is lange tijd een punt van discussie. Het ontwerp is gemaakt door George Noordanes, de hoofdredacteur van het NVSH-tijdschrift Sextant. 'Een jonge vrouw, die naar je toe rent, die de armen naar je uitsteekt! Hoe kun je het mooier hebben?' zegt hij. Een Amsterdammer naast me gaat staan, houdt z'n armen opzij en schreeuwt: 'Het lijkt wel of su gekruisugd wot!' Een eindje verderop zit de VPRO-man Ad 's-Gravenzande. Hij roept door de zaal: 'Wat denken jullie? Dat de arbeiders niet gek zijn op een naakt wijf?!' Dan is de kogel is door de kerk. De blote vrouw met de koe in de wei wordt het icoon van de eindjaren '60.

Het Vrouwencafé Menstraat 4.

Bij de Dolle mina-acties komen de lesbiennes voor de dag. Voor het eerst zie ik vrouwen als geliefden met elkaar dansen en hand in hand over straat lopen. Cobi Schreier zingt: 'Er is een land waar vrouwen willen wonen. Waar vrouw-zijn niet betekent tweederangs en bang en klein. Waar vrouwen niet om mannen concurreren. Maar zusters en gelieven kunnen zijn!' De zusters en gelieven vormen een anti-mannen front. 'Je gaat toch niet met je vijand naar bed?!' zeggen ze.

De Dolle Mina's worden opgevolgd door de Rooie Vrouwen (PvdA) en met een paar Rooie Vrouwen krijg ik te maken wanneer zij in het cultureel jongeren centrum De Zambar Brink 30 een Vrouwencafé beginnen.

Het achterste deel van dit jongeren centrum heeft een aparte ingang aan de Menstraat. De ruimte is op vrijdagavond in gebruik als Jazzcafé en op dinsdagavond als Literair Café. Daar komt dan nu op de donderdagavond een Vrouwencafé bij.

Er is volgens de Vrouwen niks mis met de exclusiviteit van vrouwen in het café. Overal kruipen soortgenoten bij elkaar. 'Er zijn in de Deventer binnenstad meer dan 50 cafés, waar mannen de scepter zwaaien, mogen wij vrouwen nu ook eens een keer?'

'Moet het via jou?' vragen ze.

'Ja, het moet via mij. Ik ben de exploitant, ik heb de vergunninghouder! Ik zet de deur open en ik sluit af, maar ik kom niet binnen!'

Bij het afsluiten op de eerste avond kan ik het niet nalaten om tegen de dienstdoende vrouwen te zeggen: 'Gaan jullie nog even mee naar een gewoon café?'

In de stad kom ik nu en dan mijn buurvrouw Ellen van de flat in Keizerslanden tegen. Ik vraag dan: 'Ben je al een goede man tegen gekomen?'

'Nee', zegt ze.